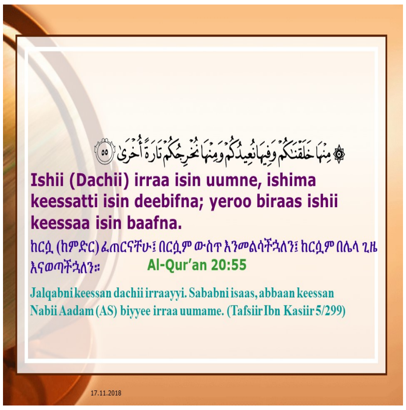

Aakhiratti amanuu-kutaa 2ffaa

Description

Kutaa darbee keessatti Aakhiraan maal akka taâ€™ee fi sababni Qiyaaman itti dhaabbattuuf muraasa isaa ilaaluf yaalle turre. Harâ€™as itti fufuun Aakhiratti amanuun maal akka of keessatti qabatu ni ilaalla. Aakhiratti amanuun hundee iimaanaati fi nama kaafiraaf muâ€™mina addaan baasudha. Muâ€™minni Rabbii fi Aakhiratti amanuun muâ€™mina yommuu jedhamu, kaafirri immoo nama Rabbii fi Aakhiratti amanuu dideedha. Garuu Aakhiratti amanuu jechuun â€œLubbuun namaa Jannata ykn Jahannamiin seentee qaamni immoo lamuu hin deebifamu jechuudhaa?â€• Namni akkana jedhee yaadu yoo jiraate kuni Aakhiratti amanuu hin jedhamu. Kanaafu, namni yaada dogongoraa kana akka sirreessuf Aakhiratti amanuun maal akka taâ€™ee haala armaan gadiitiin ilaalu dandeenya.

[**Hubachiisa**: Rabbiin Qurâ€™aana keessatti maqdhaala Nu ykn Nuti jedhu ni fayyadama. Kuni baayâ€™inna hin agarsiisu. Kana irra, Guddinna fi Kabaja agarsiisa. Arabiffa keessatti, namni tokko hojii tokko yommuu hojjatu Nuti jedhe fayyadamuun wanta baratameedha. Rabbiin Tokkicha wanta hundaa adda hojjatuudha. Kanaafu, Nuti yommuu jedhu Kabajaa fi Guddinna Isaa agarsiisaa malee baayâ€™inna hin agarsiisu.]
Aakhiratti amanuun wantoota sadii of keessaa qaba.

1ffaa- Kaâ€™uumsatti amanuu (Al-Iimaanu bil Baâ€™as)

Kana jechuun yommuu xurunbaan lammataa afuufamu namoonni duâ€™an kaafamuudha. Namoonni miila duwwaa kophee hin qabne, qaama qullaa hin uffannee fi kan hin kittaananne taâ€™anii Gooftaa aalamaa fuundura murtiif dhaabbatu. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aalaa) ni jedha:

﴿كَمَا بَدَأْنَآ أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُۥ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾﴾

â€œAkkuma uumama duraa jalqabnetti isa deebifna. [Kuni] waadaa Nu irra jiruudha. Dhugumatti Nuti ni hojjanna.â€• suuratu Anbiyaa 21:104

Kana jechuun uumamtoota deebisuun akkuma yeroo jalqabaa isaan uumneti. Jalqaba uumamtoonni homaa hin turre. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa uumamtoonni wanta tokko kan hin turre taâ€™anii osoo jiranu isaan argamsiisee akkuma san lamuu isaan deebisa. â€œ[**Kuni] waadaa Nu irra jiruudha. Dhugumatti Nuti ni hojjanna.â€•** Kana jechuun wanta waadaa galle hojii irra oolchina. Dandeettin Rabbii guutuu waan taâ€™eef wanti Isa dadhabsiisu tokkollee hin jiru. Wanta duraan hin jirre uumuun kan Isa hin dadhabsiisin (hin dhibin) akkamitti wanta bade lamu deebisuun Isa dhibaa?

Erga duâ€™anii kaâ€™uun dhugaa mirkanaaâ€™aa Qurâ€™aanni, sunnaa fi wali galteen Muslimootaa agarsiisudha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ١٥ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ١٦﴾

â€œ**Ergasii isin sana booda ni duutu. Ergasii dhugumatti isin Guyyaa Qiyaamaa ni kaafamtu**.â€• Suuratu Al-Muâ€™minuun23:15-16

Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan:
â€• ÙŠÙÙ•ØÙ'Ø´ÙŽØ±Ù• Ø§Ù„Ù†ÙŽÙ'Ø§Ø³Ù• ÙŠÙŽÙˆÙ'Ù ÙŽ Ø§Ù„Ù'Ù‚Ù•ÙŠÙŽØ§Ù ÙŽØ©Ù• ØÙ•Ù•ÙŽØ§Ø©Ù‹ Ø¹Ù•Ø±ÙŽØ§Ø©Ù‹ ØºÙ•Ø±Ù'Ù„Ø§Ù‹
â€œGuyyaa Qiyaamaa namoonni miila duwwaa, qullaa fi kan hin kittaanamne taâ€™anii walitti qabamu.â€• Sahiih Muslim

Akkasumas, Muslimoonni ilmaan namaa erga duâ€™anii booda akka kaafaman irratti walii galanii jiru. Kuni hikmaadhaan wanta barbaachisuudha. Rabbiin oltaâ€™aan ilmaan namaa wanta gaarii akka hojjatanii fi wanta badaa akka dhiisan karaa Ergamtootatiin isaan ajaje jira. Kanaafu, wanta hojjataniif Guyyaa itti mindeefaman murteesse jira. Rabbiin ni jedha:

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ١١٥

â€œ**Sila Nuti taphumaaf waan isin uumnee fi gara Keenyatti kan hin deebifamne taâ€™uu ni yaaddu**?â€• (Suuraa Al-Muâ€™uminuuna 23:115)

2ffaa- Qorannoo fi Jazaatti amanuu (Al-Iimaanu bil-hisaabi wal jazaaâ€™a)

Jazaa jechuun mindaa ykn adabbii namni tokko wanta hojjateef argatuudha.
Gabrichi hojii isaatiif ni qoratama. Ergasii hojii gaarii yoo hojjatee fi ulaagaalee yoo guute, ni mindeefama,taâ€™uu baannan ni adabama. Qurâ€™aanni, sunnaah fi wal-galteen Muslimoota kana ni agarsiisu.
Rabbiin oltaâ€™aan ni jedha:

﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ٢٥ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ٢٦﴾

â€œ**Dhugumatti deebiin isaanii gara Keenya. Ergasii, qorannoon isaanii Nurra jira.â€•** Suuratu Al-Gaashiyah 88:25-26
Kana jechuun uumamtoonni gara Rabbii deebiâ€™uun Guyyaa Qiyaamaa qorannoof walitti qabamu. Gaariis taâ€™i badaa wanta hojjataa turaniif ni qoratamu. Ergasii, mindaan isaaniif kafalama.Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰٓ
إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ١٦٠

â€œ**Namni toltuun dhufe, isaaf [toltuu] ishii fakkaattu kudhantu jira. Namni hamtuun dhufe, inni fakkaattuu ishii malee hin mindeefamu. Isaaniis hin miidhamanu.**â€• Suuratu Al-Anâ€™aam 6:160
Kana jechuun namni dhugaan amanee fi toltuu hojjatee Guyyaa Qiyaamaa dhufe, isaaf toltu san kan fakkaattu toltuu kudhantu isaaf jira. Kanaafu, mindaan isaa isaaf baayâ€™ata. Namni hamtuu hojjatee Guyyaa Qiyaamaa dhufe immoo hamtuun isaaf hin baayâ€™attu. Hamtuu (badii) hojjate qofaaf adaba. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aalaa)ni jedha:

﴿وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن
كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ ٤٧﴾

â€œ**Nuti Guyyaa Qiyaamaatiif madaala haqaa lafa keenya. Lubbuun takkas homaa hin miidhamtu. Yoo waan ulfinna hanga firii raafuu qabus taâ€™e, Nuti ishii ni fidna. Qorannaafis Nuti gahoodha**.â€•Suuratu Al-Anbiya 21:47

Kana jechuun Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa namoota hundaaf mindaa kafaluuf Guyyaa Qiyaamaa madaala haqaa dhaaba (lafa kaaya). Hojiin namni hojjate hundi ni madaallama. Hojiin isaa xiqqeenya irraa kan kaâ€™e osoo hanga firii raafuu ykn xaafii taateyyuu Rabbiin ni fida. Eenyullee waan gaarii hojjate irraa hirâ€™ifamuun ykn waan badaa hojjateen ala badiin biraa isatti dabalamuun hin miidhamu.

Namni wanta hojjateef qoratamuu fi mindaan isaaf kafalamuun haqa eenyullee hin kaanne (hin kijibsiisnedha). Mee amma of haa gaafannu, namni aangoo qabu hojjattoota isa jala jiran wanta tokko akka hojjatan ni ajaja. Dhumaratti abbaan aangoo (maanejarrii) kuni hojjattoonni kunniin wanta san hojjachuu fi hojjachu dhiisu isaanii gaafate mindaa ni kafalaaf moo ni dhiisa? Buâ€™aa wanta hojjatanii osoo hin gaafatin mindaa kafaluufi dandaâ€™aa? Mindaa kan hin kennineef yoo taâ€™e, wanta sanitti ajajuun buâ€™aan isaa maaliidhaa? Eeti, maanejarri hojjattoota wanta tokkotti ni ajaja. Hojii isaanii irratti hundaaâ€™e mindaa kafalaaf.

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala fakkaata hin qabnee fi kana hundaa oltaâ€™e namoota wayitti ajajee dhumarratti jazaa (mindaa) osoo isaanii hin kenniin ni dhiisaa? Subhaanallah! (Rabbiin qulqullaaâ€™e)!

Dhugumatti, wanta itti ajaje hojjachuu fi hojjachuu dhiisu isaanii dhumarrattti ni gaafata ykn ni qorata. Ergasii hojii isaanii irratti hundaaâ€™e isaan mindeessa. Nama toltuu hojjate, mindaa gaarii kennaaf. Nama badii hojjate, adabbii irratti murteessa.

Ali Ibn Abi Xaalib akkana jedha: Harâ€™a hojitu jira qorannoon (hisaabni) hin jiru. Boru immoo qorannotu jira, hojiin hin jiru.â€• Kana jechuun addunyaa tana keessa yommuu jiraatan, hojii hojjachuu malee guutumaan guututti qoratamun hin jiru. Guyyaa Qiyaamaa immoo wanta addunyaa keessatti hojjataa turaniif qoratamu malee hojiin hin jiru. Kanaafu, â€œQoratamuun dura of qoradhaa, madaallamuun dura of madaalaa!â€• Umar ibn Al-Khaxxaab.

3ffaa- Jannataa fi Ibiddatti amanuu

Kana jechuun Jannani warroota amananii fi hojii gaggaari hojjataniif akka qophoofte amanu. Ammas, ibiddi Jahannam warroota kafaranii fi badii hojjataniif akka qophoofte amanuudha. Jannata keessa wanta ijji takkuu argitee hin beekne, gurri dhagahee hin beekne fi qalbii nama qaxxaamuree hin beeknetu jira. Rabbiin ni jedha:

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ١٧

â€œ**Waan isaan hojjataa turaniif jecha akka mindaatti gammachuu ijaa irraa waan isaaniif dhokfame lubbuun tokkoyyuu hin beektu.**â€• Suuratu As-Sajdah 32:17
Kana jechuun eenyullee guddinna qananii Rabbiin Jannata keessatti isaaniif dhokse hin beeku. â€œ **Dhugumatti, isaan amananii fi hojii gaggaarii hojjatan, Jannanni Firdaws iddoo simannaa (qubannaa) isaaniif taatee jirti. Ishee keessa yeroo hunda jiraatu. Ishee irraa jijjiramuu hin barbaadan.**â€• Suuratu al-Kahf 18:107-108

Ibiddi Jahannam immoo mana adabbi warra kafaranif Rabbiin qopheessedha. Warri ibidda seenu warra Isatti amanuu didanii fi Ergamtoota Isaatiif ajajamuu didaniidha. Salphinna hangana hin jedhamnetu achi keessa jira. Rabbiin ibidda irraa nu haa tiiksu. Rabbiin ni jedha:
â€œIbidda kaafirotaaf qopheeffamte san sodaadhaa.â€• Suuratu Aali-Imraan 3:131

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ٦٤ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا
نَصِيرًا ٦٥ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ٦٦﴾

â€œ**Dhugumatti, Rabbiin kaafirota abaaree fi ibidda bobaâ€™aa isaaniif qopheessee jira. Yeroo hundaa ishii keessa kan jiraatan taâ€™anii tiiksas taâ€™ee gargaaraa [isaan baraaru] hin argatan. Guyyaa fuulli isaanii ibidda keessatti gara gaggalfamtu, â€œYaa hawwii keenya! Osoo ajaja Rabbiitii fi ajaja Ergamaa [Isaa] fudhannee [jiraannee maal qabaa]â€• jedhu.**â€• Suuratu Al-Ahzaab 33:64-66

﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟ فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟
فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾﴾

â€œIsaan fincilan immoo teesson isaanii ibidda. Dhawaatuma isaan ishii (ibidda) keessaa bahuu fedhaniin ishii keessatti gadi deebifamu. â€œAdaba ibiddaa kan kijibsiisaa turtan dhandhama.â€• isaaniin jedhama.â€• Suuratu As-Sajdah 32:20 (Isaan fincilan- Rabbitti kafaranii fi Isaaf ajajamuu didan. Warri kuni â€œibiddi Jahannam hin jiru, lamu hin kaafamnuâ€• jechuun mormaa ykn kijibsiisaa turan.)

Guduunfaa

âž¤ Aakhiratti amanuu jechuun ilmaan namaa erga duâ€™anii lamuu kaafamanii akka qoratamanii fi mindeefaman amanuu fi Jannataa fi Jahannam jiraachu shakkii tokko malee amanuudha.
âž¤Rabbiin oltaâ€™aan akkuma uumamtoota jalqaba uume, lamuu isaan deebisa.
âž¤ Jalqaba irratti kan hin jirre taâ€™anii kan isaan uume lamuu deebisuun Isatti ni ulfaataa?
âž¤Kana hubachuuf copha bishaan saalaa (maniyyii) namni irraa uumame fi nama badee biyyee taâ€™e wal bira qabaa. Lamaan isaanitu lubbuu kan hin qabneedha. Rabbiin bishaan saalaa furri fakkaatu irraa nama kan uumee, namni biyyee erga taâ€™ee akkamitti deebisuu dadhabaa?
âž¤Inuma dhugaa lamuu deebifamu kan dhugoomsu keessaa, Rabbiin jalqaba Nabii Aadamin biyyee irraa uume. Kanaafu, abbaa namaa biyyee irraa kan uumee, Guyyaa Qiyaamaa namoota biyyee erga taâ€™anii deebisuun Isatti hin ulfaatu.
âž¤Guyyaa Qiyaamaa namni hunduu wanta hojjataa tureef ni qoratama.
âž¤Hojiin isaa xiqqaa fi guddaan ni madaallama. Ergasii mindaa gaarii ni argata ykn ni adabama.
âž¤Gahuumsi namoota amananii fi hojii gaggaarii hojjatanii Jannata, kan kafaranii fi badii hojjatan immoo Jahannam. Rabbiin Jahannam irraa nu haa tiiksu.

Kitaabban Wabii

Sharih Usuuli salaasa Fuula 100-103 Ibn Useymiin fi kitaabota tafsiiraa garagaraa

Date Created
December 28, 2018
Author
admin